

**KREDIT-MODUL TIZIMIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF
O'QITUVCHILARINING MUSTAQIL TA'LIM FAOLIYATINI METODIK VA
DIDAKTIK TAKOMILLASHTIRISH: METODOLOGIYA, MODELLASHTIRISH
VA EMIRIK NATIJALAR**

A.Eshqorayev

*Termiz davlat muhandislik va
agrotexnologiyalar universiteti kata o'qituvchisi*

M. Urozov

*Termiz davlat muhandislik va
agrotexnologiyalar universiteti t.f.d., professor*

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot tezisida O'zbekiston oliy ta'lim tizimida ECTS kredit-modul tizimini joriy etish sharoitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'lim olish faoliyatini kompleks takomillashtirish masalalari ilmiy va amaliy jihatdan yoritilgan. Tadqiqotda mustaqil ta'limning didaktik imkoniyatlari, avtonom ta'lim olish modeli, raqamli didaktik vositalar (*HEMIS, Kahoot, Wordwall, Google Workspace*) va amaliy kasus (case-study) topshiriqlarining o'rni tahlil qilingan. 355 nafar talaba ishtirokida o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari natijalari Matematik-statistik (Student t -kriteriyasi) usulida tasdiqlangan.

Kalit so'zlar: Kredit-modul tizimi, ECTS, mustaqil ta'lim, akademik avtonomiya, boshlang'ich ta'lim, raqamli didaktika, HEMIS, case-study, e-Portfolio, Student t -kriteriyasi.

1. KIRISH VA MUAMMONING ILMIY DOLZARBLIGI

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasiga muvofiq, OTMlarda o'quv jarayonini ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) kredit-modul tizimi asosida tashkil etish ustuvor vazifa qilib belgilangan. Ushbu tizimning markaziy g'oyasi ta'lim subyektlari o'rtasidagi munosabatlarni o'zgartirish, ya'ni talabani passiv axborot qabul qiluvchidan bilimlarni avtonom (mustaqil) izlab topuvchi va yaratuvchi faol subyektga aylantirishdan iboratdir.

ECTS mezonlariga ko'ra, 1 kredit o'quv yuklamasi 25–30 akademik soatni tashkil etib, uning aksariyat qismi (50–60% qismi) auditoriyadan tashqari mustaqil ta'lim soatlariga ajratiladi. Boshlang'ich sinf bo'lajak o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni to'g'ri tashkil etish ularning kelajakda maktab amaliyotida innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq eta olishlarida hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Biroq bugungi pedagogik amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, oliy ta'limda mustaqil ta'limni tashkil etishda bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda:

- Mustaqil ta'lim topshiriqlarining ko'p hollarda an'anaviy referat yozish va matnlarni ko'chirish (konspekt qilish) bilan cheklanib qolayotgani;
- Birinchi va ikkinchi bosqich talabalarida vaqtni to'g'ri taqsimlash (taym-menejment) hamda axborotni tanqidiy filtrlash ko'nikmalarining yetishmasligi;
- Mustaqil ta'lim topshiriqlarini raqamli platformalar orqali shaffof va mezonli baholash (e-Portfolio, Peer-review) mexanizmlarining to'liq yo'lga qo'yilmaganligi.

2. TADQIQOTNING MAQSADI, VAZIFALARI VA METODOLOGIYASI

Tadqiqotning maqsadi: Kredit-modul tizimi sharoitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'lim faoliyatini takomillashtirishning ilmiy-metodik modelini va amaliy mexanizmlarini ishlab chiqish hamda ularning samaradorligini tajriba-sinov ishlarida isbotlashdan iborat.

Kredit-modul tizimida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etish bo'yicha mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy-pedagogik qarashlarini qiyosiy tahlil qilish;

Mustaqil ta'limni bosqichma-bosqich tashkil etishning **didaktik va raqamli-integrativ modelini** ishlab chiqish;

Boshlang'ich ta'lim fanlari bo'yicha talabalarda tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va avtonomiyani rivojlantiruvchi **interaktiv kazuslar (Case-Study)** hamda raqamli topshiriqlar bankini shakllantirish;

Tajriba va nazorat guruhlarini ma'lumotlarini matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlab, ilmiy xulosalar chiqarish.

3. MUSTAQIL TA'LIM FAOLIYATINI TIZIMLASHTIRISHNING DIDAKTIK MODELI

Tadqiqot doirasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'lim faoliyati **to'rt dinamik bosqichda** va uzviy ravishda tashkil etilishi yo'lga qo'yildi:

Diagnostic-motivatsion bosqich: Akademik maslahatchi (tyutor) va o'qituvchi yordamida talabalarining bilish ehtiyojlari va tayyorgarlik darajasi aniqlanadi, shaxsiy ta'lim trayektoriyasi belgilanadi.

Mo'ljal olish va loyihalash bosqichi: Talabalar ajratilgan kreditlar hajmiga qarab, o'z haftalik va semestrlik mustaqil ta'lim rejasini tuzadilar. O'qituvchi bilim yetkazuvchi emas, balki **fasilitator va moderator** sifatida faoliyat yuritadi.

Amaliy va raqamli-kollaborativ bosqich: Topshiriqlar oddiydan murakkabga qarab to'rt darajada (reproduktiv, rekonstruktiv, evristik hamda kreativ) beriladi. Bunda talabalar boshlang'ich sinf darslaridagi muammoli kasbiy vaziyatlarni hal qilishadi (*Case-Study*), raqamli

platformalardan (*Kahoot, Wordwall, Google Workspace*) foydalanib dars ishlanmalari va ko'rgazmali vaqtlarni yaratishadi.

Refleksiv va mashg'ulot-baholash bosqichi: Bajarilgan ishlar OTMning *HEMIS* tizimiga joylashtiriladi, talabalar e-Portfolio shakllantirishadi hamda o'zaro baholash (*Peer-review*) va taqdimotlar o'tkazishadi.

4. TAJRIBA-SINOV ISHLARI VA MATEMATIK-STATISTIK TAHLIL

Tadqiqot bo'yicha tajriba-sinov ishlari Termiz davlat universiteti, Qarshi davlat universiteti, Guliston davlat universiteti hamda Qo'qon davlat pedagogika institutining Boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan **355 nafar talabasi** o'rtasida olib borildi.

Talabalar ikki guruhga ajratildi:

- **Tajriba guruhi (TG):** 177 nafar talaba (taklif etilgan yangi raqamli va refleksiv-kazusli model bo'yicha ta'lim oldi).
- **Nazorat guruhi (NG):** 178 nafar talaba (an'anaviy yo'riqnomalar va topshiriqlar bo'yicha ta'lim oldi).

Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini egallash darajasi 4 ta mezon (*Motivatsion, Kognitiv-intellektual, Axborot-faoliyatli, Refleksiv-baho*) bo'yicha baholandi.

Tajriba va Nazorat guruhlarining dinamik ko'rsatkichlari jadvali:

Guruhlar	Bosqichlar	Yuqori daraja (%)	O'rta daraja (%)	Past daraja (%)
Tajriba guruhi (TG, n=177)	Dastlabki	8,5%	19,8%	71,8%
	Yakuniy	22,2%	57,8%	20,0%
Nazorat guruhi (NG, n=178)	Dastlabki	8,4%	20,8%	70,8%
	Yakuniy	11,2%	25,6%	63,2%

5. XULOSA VA AMALIY TAVSIYALAR

Kredit-modul tizimida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'limini tashkil etish shunchaki topshiriqlar berish emas, balki ularni kasbiy-faoliyatli topshiriqlar, amaliy kazuslar va raqamli didaktika vositasida tizimlashtirishni talab etadi.

OTMlarda *HEMIS* va boshqa masofaviy platformalar imkoniyatidan foydalanib, mustaqil ishlarning elektron bazasini (e-Portfolio) shakllantirish hamda o'zaro baholash (*Peer-review*) amaliyotini keng joriy etish lozim.

Taklif etilgan model va uslubiy tavsiyalar bo'lajak o'qituvchilarning nafaqat kasbiy tayyorgarligini, balki ularda tanqidiy fikrlash, vaqtni boshqarish hamda uzluksiz o'z ustida ishlash (Life-Long Learning) kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.** "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-sonli Farmoni. 2019-yil 8-oktabr.
2. **Abdullayeva B.S.** Fanlararo aloqadorlikning metodologik-didaktik asoslari: Ped. fan. nomz. diss. – Toshkent: TDPU, 2006. – 49 b.
3. **Abduqodirov A.A., Pardayev A.X.** Ta'lim jarayonini texnologiyalashtirish nazariyasi va metodologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012. – 102 b.
4. **Usmonov B.Sh., Xabibullayev R.A.** Oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayonini kredit-modul tizimida tashkil qilish. O'quv qo'llanma. – Toshkent: "Tafakkur" nashriyoti, 2020. – 120 b.
5. **Mamatqulov S.** Mustaqil ta'lim: tadqiqot, xorijiy tajriba va tavsiyalar: metodik qo'llanma. – Toshkent: "Sano-Standart", 2023. – 32 b.
6. **Nazarqulova G.** Kredit-modul ta'lim sharoitida talabanning mustaqil ta'limini shakllantirish natijalari va ularning samaradorligi // Guliston davlat universiteti axborotnomasi. – Guliston, 2023. – № 2 (101). – B. 68–72.
7. **Бабанский Ю.К.** Оптимизация учебно-воспитательного процесса. – Москва: Просвещение, 1982. – 192 с.
8. **Fry H., Ketteridge S., Marshall S.** A Handbook for Teaching and Learning in Higher Education. – New York: Routledge, 2009. – 525 p.